

Radostaw Zdaniewicz

Uniwersytet Łódzki

Szkoła Doktorska Nauk Humanistycznych UŁ

e-mail: radoslaw.zdaniewicz@edu.uni.lodz.pl

ORCID: 0000-0001-5816-1075

3.4. Ewolucja prezentacji o reliktach średniowiecznego grodziska stożkowatego w Ciochowicach

Problemy badawcze:

- Jak prezentacja zmieniała się pod wpływem poznawania nowych wytycznych?
- Jakie wytyczne uwzględniono w ostatecznej wersji prezentacji?

Abstrakt: Odpowiednie przygotowanie prezentacji multimedialnej, która odpowiadałaby nowoczesnym standardom przekazu wiedzy, stanowi wciąż duży problem dla szerokiego grona badaczy z dziedziny archeologii. Klarowny i syntetyczny przekaz wiedzy dotyczącej wyników prowadzonych przez nich badań archeologicznych, czy też ich interpretacja nie zawsze przekłada się na dobrze przygotowane wystąpienia. Typowe błędy to brak ustalonego planu ideowego, zestawiającego w spójny sposób omawiane treści, koherentnego opracowania graficznego, spójnego układu treści i ilustracji i wielu innych elementów, które czyniłyby z nich profesjonalną bazę do omówienia treści merytorycznych. Całość materiału opracowano z uwzględnieniem metody case study. Wskazówki zawarte w tekście w zamierzeniu autora mogą być pomocne dla obecnych i przyszłych pokoleń archeologów, kształcących się zarówno w Szkołach Doktorskich polskich uczelni, ale być może także dla studentów studiów licencjackich i magisterskich. Obejmują one właściwe przygotowanie slajdu wprowadzającego, konspektu wystąpienia i zasadniczych jego celów badawczych, prezentację wyników badań, podsumowanie ich rezultatów, czy wreszcie zestawienia bibliograficznego literatury, z których autor korzystał opracowując wyniki swoich prac.

Abstract: Preparation of a multimedia presentation that would meet modern standards of knowledge transfer is still a big challenge for many researchers in the field of archaeology. A clear and precise transfer of knowledge depicting the results of their archaeological research, or their interpretation, does not always translate into well-prepared speeches. Typical mistakes include the lack of a fixed sequence of ideas, coherently collating the discussed content, coherent graphic design, cohesive layout of content and illustrations, and many other elements that would make them a professional basis for discussing the substantive content. The whole material was developed using the case study method. The guidelines contained in the content are intended by the author to be helpful for current and future generations of archaeologists, both studying at Doctoral Schools of Polish universities, but perhaps also for Bachelor's and Master's degrees. They include proper preparation of the introductory slide, outline of the speech and its main research goals, the presentation of research results, a summary of the results, and finally a list of literature used by the author to develop the results of this work.

Archeolog i wystąpienie publiczne

Sztuka właściwego przygotowania naukowego wystąpienia publicznego nie była dla mnie przez wiele lat kariery zawodowej kwestią, której poświęciłem większe rozważania. Jest to dla mnie o tyle zaskakujące, iż przez ten czas uczestniczyłem przynajmniej w kilkunastu konferencjach naukowych z dziedziny archeologii, zarówno jako bierny słuchacz, jak też w charakterze prelegenta. Rozpoczęcie studiów w ramach Szkoły Doktorskiej Nauk Humanistycznych Uniwersytetu Łódzkiego i zajęcia ze *Sztuki wystąpień publicznych*, które znalazły się w ofercie programowej, sprawiły, iż mój punkt widzenia na tę kwestię znacznie się zmienił (Antczak, 2022). Obok przygotowania merytorycznego, wymagającego odpowiedniego zredagowania treści, zaczęła być dla mnie ważna także logika całościowej kompozycji wystąpienia, dobór odpowiedniej, spójnej szaty graficznej, w tym kolorystyki czy ilustracji, staranne wykazanie źródeł i inne aspekty redakcyjne. Wymienione elementy stały się dla mnie kwestią istotną, a może już nawet nieodzownym elementem warsztatu badawczego. Uświadomiłem sobie tym samym, że odpowiednie przygotowanie wystąpienia, w tym prezentacji wyników badań, jest także moją wizytówką jako naukowca, świadczy o poważnym i przemyślanym podejściu do dyscypliny, którą reprezentuję, a w ramach której przygotowuję też m.in. moją rozprawę doktorską oraz inne artykuły i teksty przy czynkowe.

Obserwując pracę moich koleżanek i kolegów archeologów, muszę stwierdzić, że klarowny i syntetyczny przekaz wiedzy dotyczącej wyników prowadzonych przez nich badań archeologicznych, czy też ich interpretacji, nie zawsze przekłada się na dobrze przygotowane wystąpienia. Oceniam to być może subiektywnie, korzystając tu w głównej mierze z własnego doświadczenia i obserwacji, o których wspomniałem. Bardzo często referaty czy komunikaty, które wygłaszane są na konferencjach naukowych i sympozjach z dziedziny archeologii, prowadzone są z wykorzystaniem prezentacji multimedialnych. Jest to trend uniwersalny, charakterystyczny obecnie chyba dla większości dyscyplin naukowych w Polsce. Materiał ilustracyjny stanowi wizualną stronę prelekcji, co z pewnością wzbogaca przekaz, bez względu na tematykę. Prezentacja wizualna w ostatnich latach nabrała charakteru multimedialnego, wykorzystującego komputer i oprogramowanie, ale jako słuchacz studiów magisterskich w latach 1998–2003 pamiętam jeszcze wystąpienia, których autorzy posilkowali się rycinami zawartymi na foliach wyświetlanych na projektorach świetlnych. Swoiste *novum* zawarte jest zatem w aplikacji i zaadaptowaniu możliwości nowoczesnego sprzętu do potrzeb nauk

humanistycznych, a nie w samej idei korzystania w wystąpieniach z materiałów ilustracyjnych.

Warto jednakże zauważyć, iż odpowiednie przygotowanie prezentacji multimedialnej, która odpowiadałaby nowoczesnym standardom przekazu wiedzy, stanowi jeszcze duży problem dla szerokiego grona archeologów, w tym, co podkreślam tu kolejny raz, do niedawna również mnie. Zdecydowana większość slajdów multimedialnych, stanowiących tło i podstawę wystąpień z dziedziny archeologii, których byłem odbiorcą w ostatnich latach, stanowiła zbiór fotografii, rycin, szkiców „okraszonych” często przydługimi akapitami tekstu wyjętego wprost z książek i innych publikacji związanych z poruszonym zagadnieniem. Prezentacje te nie posiadały żadnego ustalonego planu ideowego, zestawiającego w spójny sposób omawiane treści, koherentnego opracowania graficznego, spójnego układu treści i ilustracji i wielu innych elementów, które czyniłyby z nich profesjonalną bazę do omówienia treści merytorycznych. W ramach osobistej autorefleksji, a z pewnością również za sprawą głębszego zastanowienia nad metodyką przygotowywania referatów przez naukowców z mojej dyscypliny, postanowiłem na bazie jednego z moich wystąpień naukowych przeprowadzić analizę poprawności przygotowania, a niekiedy wskazać także typowe błędy, jakie popełniane są podczas tworzenia slajdów przez przedstawicieli mojej dyscypliny. Chciałbym, aby wskazówki były pomocne dla przyszłych pokoleń archeologów, kształcących się zarówno w Szkołach Doktorskich polskich uczelni, ale być może także dla studiów licencjackich i magisterskich, w myśl zasady: „czym skorupka za młodu nasiąknie, tym na starość trąci”.

„Po nitce do kłębka...”, czyli jak poprawnie zaprezentować referat z archeologii

W dalszej części chciałbym omówić, jak opracować na podstawie prezentacji multimedialnej merytoryczne, a zarazem spójne konceptualnie i ciekawe dla odbiorcy wystąpienie naukowe. Posłużę się w tym analizą własnej prezentacji, poświęconej omówieniu wyników badań wykopaliskowych, które prowadziłem w ostatnich latach na jednym z górnośląskich stanowisk archeologicznych.

Warto zaznaczyć, iż sięgałem również do terminologii związanej z metodyką prowadzenia badań archeologicznych, które z powodzeniem od lat stosowane są przez badaczy mojej dziedziny nauki (Marczak, 1995). Zakładam bowiem, iż odbiorcami tekstu będą w głównej mierze jej przedstawiciele.

Jednym z kluczowych aspektów jest wygląd i konstrukcja slajdu tytułowego. Powinien on w pierwszej kolejności zawierać tytuł, zapisany odpowiednim rozmiarem czcionki, który w czytelny sposób informował będzie odbiorców o tematyce wystąpienia. Kwestia ta była dla mnie oczywista, a oznaczenie tematu każdorazowo determinowało w prezentacjach funkcję pierwszego slajdu (por. ilustracja 92). Mylnie jednak wychodziłem z założenia, że takie purystyczne podejście przy jego opracowywaniu będzie dowodem mojej chęci zaprezentowania widowni treści w sposób esencjonalny, bez „ubierania jej” w niepotrzebne ozdoby i detale. Slajd wprowadzający winien określać także autora referatu, jego afiliację i dane kontaktowe. Prezentacja jest bowiem efektem pracy naukowej, dowodem na to, iż przeprowadziłem badania, których wyniki chciałbym zaprezentować zebranemu gronu naukowemu. Oznaczenie afiliacji ma stanowić jasny komunikat z jaką jednostką badawczą czy projektem identyfikuje się autor, często w ramach której wykonuje swoją pracę naukową, czy też którą reprezentuje jako pracownik. Istotną kwestią jest również wskazanie danych kontaktowych, które w realiach współczesnego świata ograniczyć można do umieszczenia adresu e-mail. Prezentując wyniki pracy naukowej należy pozostać otwartym na ewentualne uwagi, wymianę zdań i poglądów, czy nawet ofertę współpracy ze strony odbiorców. W mojej opinii jest to również świadectwo tego, iż prelegent jest odpowiedzialny za prezentowane wyniki swojej pracy i gotowy na kontakty badawcze w ramach pracy naukowej. Ważnym, ale być może niekoniecznym zabiegiem przy opracowywaniu slajdu tytułowego, jest oznaczenie wydarzenia (konferencji, kongresu, sympozjum, zjazdu), w ramach którego prezentowany będzie referat. Poza kwestiami informacyjnymi, przystępując do tworzenia prezentacji, autor zdecydować się powinien na dobór kolorystyki, ewentualnie szablonu graficznego, które stosowane będą przy opracowywaniu kolejnych slajdów. Jest to oczywiście kwestią indywidualną, związaną z poczuciem estetyki każdego z nas. W mojej opinii zastosowanie palety wyważonych barw i odcieni wyraźnie podnosi profesjonalizm przekazu, a co za tym idzie – ocenę naszego merytorycznego podejścia do tematu. W gruncie rzeczy prezentacja treści naukowych, a nie ich oprawa graficzna, jest przecież najważniejszym celem naszego wystąpienia publicznego (por. ilustracja 92).

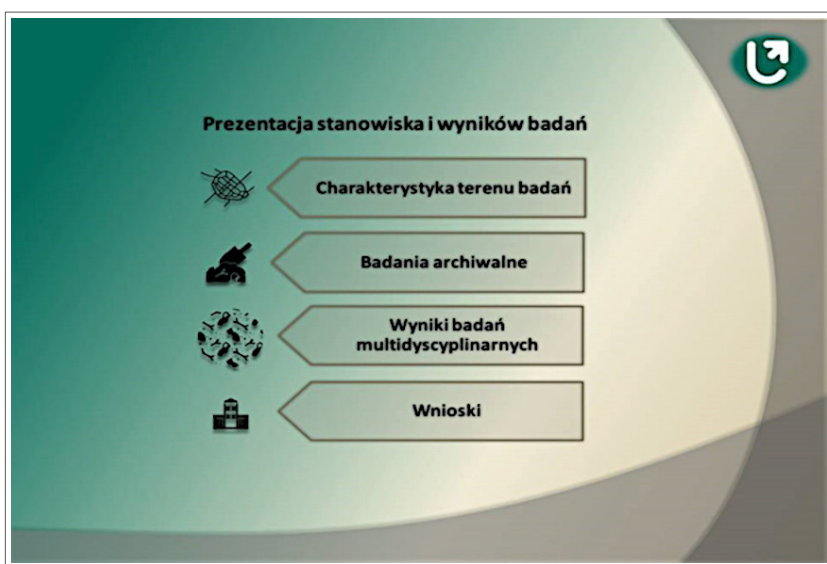

Ilustracja 92. Relikty średniowiecznego grodziska stożkowego w Ciochowicach: slajd tytułowy, wersja pierwotna i poprawiona

Źródło: opracowanie R. Zdaniewicz

Kolejnym kluczowym aspektem w trakcie tworzenia prezentacji jest klarowne nakreślenie logicznego konspektu wystąpienia i zasadniczych jego celów badawczych. W przejrzysty sposób należy bowiem przedstawić odbiorcom, co będziemy referowali, z wykorzystaniem jakich metod i technik badawczych. Tematyką mojej prezentacji było omówienie wyników badań na stanowisku archeologicznym, gdzie prowadziłem wykopaliska w ostatnich latach. Jest to o tyle ważne, że przedstawienie wyników

prac archeologicznych, zarówno wstępnych, jak też już bardziej rozbudowanych o aparat naukowy (zawierających np. wyniki specjalistycznych analiz, etc.), jest bardzo częstą formą wielu wystąpień archeologów, m.in. na licznych, odbywających się cyklicznie konferencjach sprawozdawczych z naszej dyscypliny. Odpowiednio zbudowany konspekt całościowy prezentacji pozwala według mnie w przystępny i logiczny sposób zaprezentować rezultaty przeprowadzonych prac terenowych (por. ilustracja 93). W dobrze przemyślanym i zaprojektowanym wystąpieniu, po tytułowym slajdzie, powinien znaleźć się zatem taki, który obrazowałby strukturę wypowiedzi. Błędem, który popełniałem do niedawna, było bezpośrednie przejście do omawiania zagadnień, bez żadnego elementarnego wprowadzenia. Odbiorca mógł przez to czuć lekką dezorientację w trakcie referowania, wynikającą z braku jakiegokolwiek logicznego porządku wypowiedzi. Ponadto informacja o planie wystąpienia podana na samym początku pozwala słuchaczowi od razu zorientować się w planach autora związanych z kolejnością omawiania zagadnień. W trakcie wywodu będzie miał większą jasność co do „miejsca”, w którym aktualnie mówca „się znajduje”.

Ilustracja 93. Relikty średniowiecznego grodziska stożkowatego w Ciochowicach: slajd z konceptem całościowym wystąpienia prezentującego wyniki badań archeologicznych

Źródło: opracowanie R. Zdaniewicz

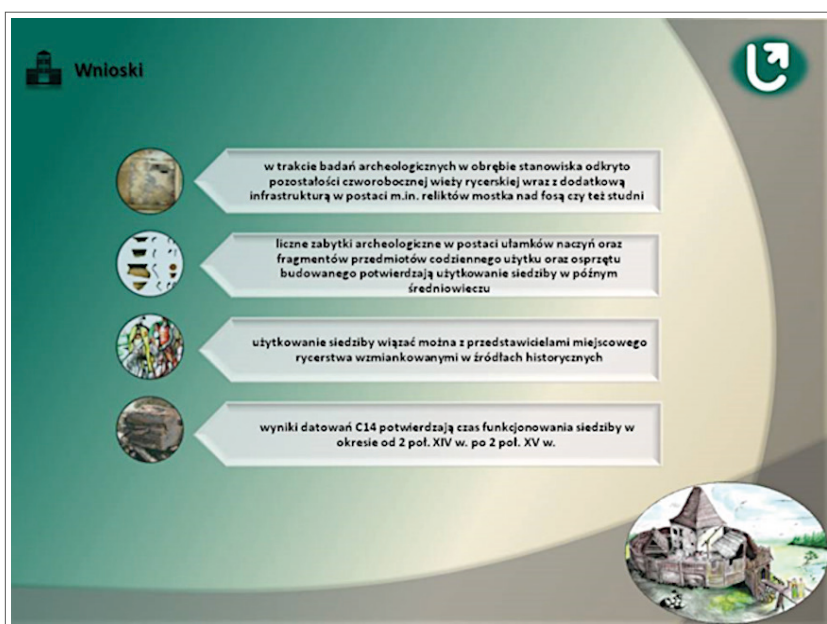
Charakterystyka terenu stanowiska archeologicznego oraz prezentacja wyników ewentualnych wykopalisk, jakie miały miejsce w przeszłości w jego obrębie, powinny być elementami każdej prezentacji, której celem jest sprawozdawcze omówienie rezultatów badań archeologicznych. Zagadnieniem o wiele ważniejszym jest forma prezentacji wyników prac archeologicznych, które, jak w moim przypadku, przyniosły wiele nowych ustaleń oraz materiałów do poznania stanowiska, które badałem. Należało w pierwszej kolejności usystematyzować wiedzę, tzn. wyznaczyć pola badawcze, na których przeprowadzone prace archeologiczne, a także studia z zakresu innych dziedzin nauki, przyniosły nowe ustalenia. W moim przypadku było to pięć metod, obejmujących zarówno badania nad źródłami historycznymi, analizę badań geofizycznych, wreszcie przeprowadzenie fizycznie samych wykopalisk, a następnie analiz odkrytych materiałów zabytkowych czy analiz specjalistycznych, umożliwiających uściślenie chronologii badanego stanowiska. Podobnie jak w przypadku zamieszonego po slajdzie wstępnym konceptu całościowego wystąpienia, tu również wprowadziłem tablicę porządkującą omawiane aspekty (por. ilustracja 94). Dzięki niej zyskałem możliwość przekazania wiedzy w sposób bardziej uporządkowany, przez co z pewnością bardziej „strawny” dla odbiorcy mojej wypowiedzi i prezentacji.

Ilustracja 94. Relikty średniowiecznego grodziska stożkowatego w Ciochowicach: slajd prezentujący metody zastosowane w trakcie prezentacji wyników badań

Źródło: opracowanie R. Zdaniewicz

Omówienie meritum mojego wystąpienia jest tu kwestią poboczną i bezcelowe byłoby omawianie wyglądu części merytorycznej prezentacji w tym miejscu. Istotną kwestią jest jednak to, do czego ten naukowy wywód miał ostatecznie doprowadzić, a mianowicie do uzyskania wniosków końcowych. Dzięki podsumowaniu w sposób klarowny i koherentny wypunktowane zostały wszystkie najważniejsze odpowiedzi na problemy badawcze poruszane w prezentacji (por. ilustracja 95). Dzięki temu zabiegowi odbiorca zyskał całościowe spojrzenie na problematykę wystąpienia, a także odpowiedź na pytania badawcze, jakie stawiał sobie autor. W omówionym przykładzie wszystkie kwestie naukowe, stawiane w założeniach, zostały rozwiązane. W przypadku jednak, gdyby część z nich pozostała bez wyjaśnienia i wymagała dalszych dociekań naukowych w miejscu tym należałoby nakreślić również postulaty badawcze do dalszych badań. W ten sposób odbiorca zyskałby także wiedzę o tym, jak zaawansowane są postępy badań nad danym zagadnieniem, które absorbuje naukowo wygłaszającego prezentację.

Ilustracja 95. Relikty średniowiecznego grodziska stożkowatego w Ciochowicach: wnioski końcowe

Źródło: opracowanie R. Zdaniewicz

Ostatnim akcentem profesjonalnej prezentacji naukowej winno być zawsze zestawienie bibliograficzne literatury, z jakiej korzystał prelegent

w trakcie przygotowywania wystąpienia. W ten sposób autor wyraża zarówno swój profesjonalizm, podkreśla to, iż przeprowadził stosowną kwerendę naukową, jak też pokazuje swój warsztat naukowy. Prezentacja bibliografii dodatkowo wskazuje odbiorcom, jakie prace naukowe zostały poświęcone danemu zagadnieniu, w przypadku, gdyby sami chcieli się zapoznać szerzej z problematyką wysłuchanego wystąpienia. Slajd z bibliografią to także miejsce, gdzie autor może umieścić podziękowania dla swoich współpracowników lub np. badaczy, którzy udzielili mu wglądu do wyników swoich niepublikowanych badań. Takie kurtuazyjne zabiegi są z pewnością również wyrazem profesjonalizmu i kultury osobistej przygotowującego prezentację.

Każde wystąpienie powinien kończyć slajd końcowy. W miejscu tym, obok podziękowań autora dla „widowni”, winno znaleźć się również przypomnienie danych osobowych prelegenta, a także przynajmniej jego adres kontaktowy e-mail (por. ilustracja 96). Należy bowiem pamiętać, iż nie zawsze audytorium składa się z osób nam znanych, a w przypadku dodatkowych pytań, czy też opinii, każdy odbiorca będzie miał możliwość późniejszego kontaktu. W pewien sposób jest to również forma zaproszenia dla widzów do współpracy i kontaktów badawczych.

Ilustracja 96. Relikty średniowiecznego grodziska stożkowatego w Ciochowicach: slajd końcowy

Źródło: opracowanie R. Zdaniewicz

Podsumowanie

Zaprezentowany schemat przygotowania profesjonalnej prezentacji multimedialnej z dziedziny archeologii stanowi tylko przykład. W przypadku bardziej złożonej tematyki czy problemu badawczego, można rozwijać go o dodatkowe moduły. Wydaje się jednak, iż swoisty „szkielet” takiego wystąpienia powinien zawierać wszystkie omówione składowe prezentacji – od tablicy początkowej, poprzez postawienie problemów badawczych, metod badawczych, po prezentację meritum i wynikające z tego wnioski końcowe z tablicą końcową. Tak przygotowana prezentacja z dziedziny archeologii będzie posiadała duży walor komunikatywności, a co za tym idzie – ułatwiała zrozumienie wypowiedzi ustnej. Z pewnością wpłynie to na dobry odbiór i ocenę prelegenta wśród grona naukowego.